

Anti-Copyright

**SOUTHEAST ASIAN
ANARCHIST LIBRARY**

ทฤษฎีในฐานศาสนาและมายาคติเรื่องธรรมชาติ

Qianzi

Qianzi

ทฤษฎีในฐานศาสนาและมายาคติเรื่องธรรมชาติของคุณ
2021

Retrieved on 2025-01-11 from <https://c4ss.org/content/54483>
แปลจาก Capitalism as Religion and The Myth of Capitalist Nature by Qianzi |
C4SS | เผยแพร่ครั้งแรกใน <https://c4ss.org/content/60057>

sea.theanarchistlibrary.org

2021

“เราอาจมองเห็นร่องรอยของศาสนาได้ในทุนนิยม กล่าวคือ ทุนนิยมมีบทบาทสำคัญในการบรรเทาความทุกข์ทรมาน และความปั่นป่วนที่ศาสนาในอดีตเคยพยายามตอบสนอง”

“ทุนนิยมอาจเป็นตัวอย่างแรกของลัทธิความเชื่อที่สร้างความรู้สึกผิดแทนที่จะสร้างการไถ่บาป”

– วอลเตอร์ เบนจามิน, *Capitalism as Religion*

“มายาคติไม่ได้ปฏิเสธสิ่งต่างๆ กลับกัน หน้าที่ของมันคือพูดถึงสิ่งเหล่านั้น เพียงแต่มันทำให้สิ่งเหล่านั้นบริสุทธิ์ ให้ดูไร้เดียงสา สร้างความชอบธรรมด้วยการบอกว่าสิ่งนั้นเป็นธ และให้ความกระจ่างที่ไม่ใช่ในรูปของคำอธิบาย แต่ด้วยการยืนยันข้อเท็จจริง”

– โรลิ่ง บาร์ตส์, *Mythologies: Myth Today*

มีวิธีการมากมายในการอธิบายและแสดงให้เห็นถึงระบบแห่งการครอบงำ กัดขี้ กัดกัน แผลกแยก และปล้นชิงที่เราเรียกว่าทุนนิยมนี้ สำหรับวอลเตอร์ เบนจามิน วิธีเดียวที่จะเข้าใจทุนนิยมคือการมองมันเป็นระบบศาสนา ระบบที่คนแต่ละคนต้องมีส่วนร่วมในพิธีกรรมที่ แต่ในท้ายที่สุด กลับต้องทำ “เครื่องบูชา” เพื่อสนองความทะเยอทะยานทางโลกของตนให้เต็มอิ่ม ความเคารพบูชาที่มีต่อสินค้า (*commodity*) ในระดับเดียวกับลัทธิความเชื่ออื่นๆ นี้สะท้อนออกมาผ่านศัพท์ฯ เช่น การลงทุน ตลาดกระทิง ตลาดหมี ราคาเสนอ แนวโน้มตลาด ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สิทธิที่มี 9-5 เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้ล้วนมีความหมายพิเศษในศาสนาทุนนิยม ทุกคำล้วนปลูกเร้าให้เกิดคว “กลไกภายใน” ของทุนนิยมในระดับของลัทธิที่ดำรงอยู่ผ่านการกล่าวถึงและการปฏิบัติอย่างศรัทธา แม้แต่สิ่งที่เป็นวัตถุในการหมุนเวียนหรือสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนอย่าง เงินกระดาษ หรือ เงินเฟียต ก็เป็นเพียงตัวแทนทางกายภาพของเครื่องรางในลัทธิทุนนิยมนี้ เครื่องรางเหล่านี้ดูเหมือนจะมีคว อย่างไรก็ตาม ผลรวมของการปฏิบัติเหล่านี้ได้ถูกแปลงให้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่ต้องกระทำ กลายเป็นการทำพิธีกรรมของกระบวนการแลกเปลี่ยนที่ปราศแรงงาน (*labour*) ออกจากตัวแรงงานเอง (*labourer*) พิธีกรรมแห่งการทำงานและความเหนื่อยล้า จริยธรรมแห่งการทำงานแบบโปรเตสแตนต์ที่สะท้อนความยิ่งใหญ่และความน่าเคารพในตัวของมันเอง การให้ภาพและทำความเข้าใจทุนนิยมในฐานะที่เป็นศาสนาสะท้อนถึงประเด็นสำคัญที่วอลเตอร์ เบนจามินกังวลเกี่ยวกับผลกระทบต่องิตใจมนุษย์ การหมกหมมของความรู้สึกผิดที่ถูกทำให้เป็นสากล ด้วยการทำให้กระบวนการของระบบทุนนิยมกลายเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นความจริงในหน้าที่ประจำวันของส (*daily societal function*) ก่อให้เกิดความเชื่อที่ว่า การถูกปล้นชิงนี้เป็นสิ่งที่เราสมควรได้รับ เป็นสภาพแห่งความพินาศ (*damnation*) ที่ไม่อาจไถ่ถอนได้ เพราะศาสนานี้คือศาสนาแห่งการสร้างความรู้ึ แนวคิดแบบคาลเวอริสต์เรื่อง “ความเสื่อมทรามโดยสมบูรณ์” (*Total Depravity*) ปรากฏเป็นรูปธรรม โดยปราศจากความหวังที่จะล้มล้างหรือไถ่บาป เบนจามินตีความแนวคิดของแม็กซ์ เวเบอร์ใหม่ในลักษณะที่กลับตาลปัตร

นับจากจุดนี้ เราอาจใช้สัญวิทยา ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาสัญลักษณ์ (ทางภาษา ภาพ วัตถุ ทำทาง ฯลฯ) เพื่อขยายความและเน้นย้ำคุณลักษณะสำคัญในข้อโต้แย้งของวอลเตอร์เบนจามินเกี่ยวกับทุนนี้ “ทุนนิยมคือธรรมชาติของมนุษย์” ซึ่งมักถูกกล่าวอ้างโดยผู้สนับสนุนลัทธิทุนนิยมอย่างแข็งขัน แนวคิดเรื่องมายาคตินี้มีรากฐานมาจาก *Mythologies* ของโรลิ่ง บาร์ตส์ ซึ่งเป็นหนังสือและชุดบทความที่สำ เราอาจนิยามได้ว่ามายาคติคือระบบสัญลักษณ์ที่สอง (*second order semiotic system*)

หมายความว่าสัญลักษณ์ (*sign*) ที่มีอยู่เดิมถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นสัญลักษณ์บ่งชี้ใหม่ (*signifiers*) ในความสัมพันธ์กับสิ่งที่ถูกแทนความหมาย (*signified*) กระบวนการนี้คือการสร้างความหมายที่สามารถ

ดังนั้น การระบุว่าทุนนิยมคือศาสนาจึงไม่ใช่เรื่องผิวเผิน ดังที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้ มันคือการวินิจฉัยสภาพเรื้องรังที่สังคมมนุษย์เผชิญอยู่ โดยพยายามแยกแยะกลไกเชิงพิธีกรรมภายในระบบนี้ อย่างไรก็ตาม ข้อวินิจฉัยย่อมมีไว้ประโยชน์หากไร้ซึ่งทางรักษา สัญลักษณ์จึงเข้ามาทำหน้าที่ระบุขอบเขตของโร ความลึกซึ้งและใหญ่โตของพิธีกรรมที่ปรากฏผ่านการสร้างมายาคติเรื่องความเป็นธรรมชาติของทุนนิยม โดยชี้ให้เห็นสิ่งที่น่าจะเป็นทางออกที่หล่อหลอมขึ้นผ่านการทำความเข้าใจบริบทของทุนนิยม (contextuality) ทางออกดังกล่าวคือการตระหนักว่าทุนนิยมไม่ใช่สิ่งในตัวมันเอง (thing-in-itself) ซึ่งดำรงอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นระบบของการครอบงำที่ทำงานด้วยกลไกที่มีความเป็นการเมืองอย่าง การกระทำความเห็นผู้กระทำทางการเมืองให้กับผู้ที่ถูกปล้นชิงและถูกทำให้แปลกแยก การกระทำใดๆ ที่พยายามบ่อนทำลายมายาคติดังกล่าว จึงเป็นการเมืองของการยืนยันเช่นเดียวกับการเมืองซึ่ง เป็นการทำลายแนวคิดอันเป็นหัวใจของชนชั้นกรรมาชีพและยีนกรานในความเป็นเอกเทศของปัจเจกบุคคล

ปัจจุบันบทบาทของสัญลักษณ์และการวิเคราะห์สัญลักษณ์สามารถเป็นเครื่องมือและอาวุธในการทำความเข้าใจ (immateriality) และความเป็นดิจิทัล (digitality) มากขึ้นได้ เมื่อสัญลักษณ์มีความสำคัญมากขึ้น ในกระบวนการ สัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจึงกลายเป็นรากฐานใหม่ของมายาคติใหม่ของทุนนิยม ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่เราจะวิเคราะห์อาณาบริเวณที่สัญลักษณ์เหล่านี้ถูกสร้างและผลิตซ้ำ และทำความเข้าใจว่ามันกลายเป็นมายาคติอันยั่งยืน ซึ่งขัดขวางการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองที่มุ่งสู่การปฏิ

อ้างอิง

- Barthes, R. (2013). Myth Today. In *Mythologies*. essay, Hill and Wang.
- Benjamin, W. (1996). Capitalism as Religion. In *Selected writings* (pp. 288–291). essay, Belknap Press.
- Löwy, M. (2009). Capitalism as Religion: Walter Benjamin and Max Weber, *Historical Materialism*, 17(1), 60-73. doi: 10.1163/156920609X399218
- Marx, K., & Engels, F. (1990). Chapter 26: The Secret of Primitive Accumulation. In B. Fowkes (Trans.), *Capital: a critique of political economy* (pp. 873–876). essay, Penguin Books in association with New Left Review.

ตัวอย่างคลาสสิกคือหน้าปกนิตยสารเล่มนี้ ซึ่งแสดงภาพชายผิวดำในเครื่องแบบฝรั่งเศสกำลังทำท่าวันท อันเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติ ภาพนี้เป็น สัญลักษณ์บ่งชี้ (signifier) ที่เชื่อมโยงไปสู่มายาคติเกี่ยวกับจักรวรรดิ แต่ที่สำคัญที่สุดคือความจงรักภักดีต่ออัตลักษณ์และชาติฝรั่งเศส มายาคติดังกล่าวมีบทบาทในการลบเลือน สร้างให้มันกลายเป็นความเข้าใจที่บริสุทธิ์และย่อยง่าย บิดเบือนความซับซ้อนให้กลายเป็นความเรียบง่ายชัดเจน เพื่อให้ผู้คนในวงกว้างสามารถเข้าใจได้โดยง่าย มายาคติจึงเข้ามาแทนที่ประวัติศาสตร์ที่ถูกทำให้ว่างเปล่า ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่ภาพภาพนี้คือตัวแทนของบรรทัดฐานที่ยอมรับได้และได้รับการยอมรับโดยมันแฝงไว้ซึ่งแก่นที่ถูกทำราวกับว่าเป็นเนื้อแท้และคุณลักษณะของภาพภาพนั้น เป็นการทำให้แนวคิดหนึ่งที่ไม่ใช่เพียงภาพสะท้อนของสิ่งที่ถูกแทนความหมาย

บาร์ตส์อธิบายเพิ่มเติมว่ากระบวนการสร้างมายาคติ (mythologizing) มีผลในการลดทอนความเป็นเอกเทศ ทำให้ผู้บริโภคมายาคติแต่ละคนสูญเสียความสามารถในการแยกแยะกลไกภายในของมายาคตินั้นๆ เป้าหมายของนักสัญลักษณ์และจุดประสงค์ของสัญลักษณ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการทำความเข้าใจและศึกษาสัญลักษณ์ แต่ยังมุ่งเน้นไปที่การสำรวจว่า เราจะสามารถแยกแยะและคลี่คลายความลึกซึ้ง (demystified) ของการแปรรูปสัญลักษณ์เหล่านั้นให้กลายเป็นมายาคติที่ดูเหมือนจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้และกลายเป็น “ความจริงสามัญระดับสามัญ” ได้อย่างไร แนวคิดที่บาร์ตส์นำเสนอสามารถมองได้ว่าเป็นการใช้งานศาสตร์ “จักรวรรดิสามัญสำนึก” ของชนชั้นกรรมาชีพ (bourgeoisie empire of Common Sense)

การเชื่อมโยงทุนนิยมกับศาสนาไม่ใช่กระบวนการของการทำให้ทุนนิยมเป็นมายาคติ การตีความเช่นนั้นอาจเป็นการเข้าใจงานเขียนของเบนจามินผิดไป เบนจามินมุ่งแยกแยะและระบุลักษณะของ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความเป็นเมืองอย่างลึกซึ้ง เป้าหมายของเขาคือการคลี่คลายความลึกซึ้งของกลไก อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะต่างๆ ที่เวเบอร์แยกแยะไว้เหล่านั้น กลับดูเหมือนจะได้รับการแปรเปลี่ยนให้กลายเป็น (mythic form) ผ่านแนวคิดเรื่องแรงงานและทุนของเวเบอร์เอง ความเป็นมายาคติเหล่านี้เองที่ดูจะกักขังคว่ำข้างปฏิเสธความสามารถในการกระทำของปัจเจกอีกด้วย (agent-denying)

หนึ่งในมายาคติที่ว่าคือความเชื่อว่าทุนนิยมคือธรรมชาติของมนุษย์ เป็นสิ่งที่อยู่ในเทลอส (telos) หรือเป้าหมายปลายทางของการเป็นมนุษย์ ที่จะต้องทำงานและอุทิศตนให้กับแรงงานเพื่อเก็บ ด้วยเหตุนี้ นักสัญลักษณ์จึงมีหน้าที่คลี่คลายสองสิ่งนี้ออกจากกัน นั่นคือ ทุนนิยมและธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อให้งานนี้ง่ายขึ้น พวกเขาอาจตั้งสมมติฐานว่า เราสามารถวิเคราะห์วิพากษ์ความเป็นมายาคติของทุนนิยม มายาคติที่ตัดขาดทุนออกจากบริบทการพัฒนาและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของมัน ในบริบทปัจจุบัน มายาคตินี้สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนผ่านพิธีกรรมของการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (cost-benefit analysis) เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของนักลงทุนในนโยบายองค์กร อันเป็นวิธีที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในห้องประชุมอันทรนเกียรติ แม้ว่าจะเป็นเพียงการวิเคราะห์ระดับผิวเผิน แต่ใช้ว่ามันจะไม่เป็นความจริง อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ลึกซึ้งและชัดเจนกว่าคือกระบวนการสะสมทุนและการล้อม (enclosure) อย่างต่อเนื่อง อันเป็นธรรมชาติอันโหดร้ายของการทำให้ความพินาศกลายเป็นรูปธรรม กระบวนการซึ่งถูกเล่าขานว่าเป็น “บาปกำเนิด” (Original Sin) ของมนุษยชาติในยุคสมัยใหม่ แนวคิดนี้ถูกเสนอไว้ครั้งแรกโดยผู้ติดตาม “นักบุญมาร์กซ์” (Saint Marx) จากนั้นจึงถูกขยายความโดยผู้ที่เมื่อมองไม่เห็นความเป็นเมือง มายาคติแรกจึงนำไปสู่มายาคติที่สอง นั่นคือการทำให้มายาคติดังกล่าวก่อ

แนวคิดที่ว่าทุนนิยมคือธรรมชาติของมนุษย์สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง การทำให้เป็นสิ่งของ (reification) แนวคิดเรื่องการสะสมทุน เครื่องขยายความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับแรงงาน การทำธุรกรรม ค่าแรง และอื่นๆ ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของมายาคติเกี่ยวกับการดำรงอยู่ที่ดูเหมือนจะถาวร และถูกแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นมายาคติเกี่ยวกับความเป็นธรรมชาติ มนุษย์ต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ

เพราะนั่นคือธรรมชาติ มนุษย์ต้องยอมจำนนต่อระบอบนี้ เพราะนั่นคือธรรมชาติ มนุษย์ต้องยอมรับสถานะขอ
เพราะนั่นคือธรรมชาติ ธรรมชาติจึงถูกบิดเบือนและทำให้ว่างเปล่าด้วยมายาคติ กระบวนการของธรรมชาติถูก
“ธรรมชาติของมนุษย์” เข้ามาแทนที่พลวัตอันซับซ้อนในชีวิตประจำวัน และวิถีชีวิตที่หลากหลายของปัจเจกบุคคล
ถูกลดทอนให้มาอยู่ภายใต้สัญญาณบ่งชี้ที่ทำหน้าที่ควบคุมไปกับทุน มายาคติจึงเล่นงานศักยภาพหรือพลังงานใ
โดยนำพลังดังกล่าวกลับมาอยู่ภายใต้ศัพท์แสงของการสำนักคิดในศาสนาของทุน
การลึกลับเหมือนจะเป็นไปไม่ได้ ความรู้สึกผิดที่สามารถระบุได้ยังคงดำรงอยู่อย่างเป็นสากล

